

Wyrok z dnia 19 czerwca 2002 r., II CKN 762/00

Wkład mieszkaniowy zwracany po wystąpieniu ze spółdzielni osobie, która nie otrzymała przydziału lokalu, nie może być waloryzowany na podstawie art. 358¹ § 3 k.c., jeżeli osoba ta miała możliwość przeniesienia sumy wkładu z konta spółdzielni na oszczędnościową książeczkę mieszkaniową objętą systemem premii gwarancyjnych.

Sędzia SN Helena Ciepla (przewodniczący)

Sędzia SN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

Sędzia SN Tadeusz Żyżnowski

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Stanisławy H. przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej Lokatorsko-Własnościowej w C. o zapłatę 32 300 zł, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 19 czerwca 2002 r. na rozprawie kasacji powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 14 września 1999 r.

oddalił kasację i nie obciążył powódki kosztami postępowania kasacyjnego na rzecz strony pozwanej.

Uzasadnienie

Stanisława H. zażądała zasądzenia od Spółdzielni Mieszkaniowej Lokatorsko-Własnościowej w C. kwoty 32 300 zł z należnościami ubocznymi. Żądanie uzasadniła niewywiązaniem się Spółdzielni wobec niej z określonych bliżej zobowiązań i poniesioną wskutek tego szkodą „w postaci braku mieszkania” oraz szkodą „w wysokości wniesionego wkładu”. Ponadto wskazała, że „roszczenie swe opiera na przepisie art. 358¹ § 3 k.c., bowiem od dnia wniesienia w 1980 r. wkładu mieszkaniowego w kwocie 32 300 zł sprzed denominacji siła nabywcza pieniądza zmieniła się w tak istotny sposób, że obecnie kwota nominalna nie przedstawia żadnej wartości”.

Wyrokiem z dnia 30 grudnia 1998 r. Sąd Wojewódzki oddalił powództwo, opierając się na następujących ustaleniach.

Powódka w marcu 1980 r. zwróciła się do Spółdzielni o przyjęcie jej w poczet członków i przydzielenie lokatorskiego mieszkania „M-4”, w maju zaś 1980 r. uzyskała pożyczkę z zakładowego funduszu mieszkaniowego w kwocie 21 500 zł na mieszkanie spółdzielcze. Kwota ta wpłynęła na konto bankowe Spółdzielni. Ponadto powódka wpłaciła na konto bankowe Spółdzielni kwotę 10 800 zł z własnych oszczędności. Dnia 24 maja 1984 r. została przyjęta w poczet członków Spółdzielni, a dnia 19 lipca 1984 r. zawarła ze Spółdzielnią umowę określającą kolejność przydziału mieszkania. W dniu 14 marca 1986 r. zarząd Spółdzielni uznał, że powódka nie może być wpisana na listę warunkową przydziału mieszkania, mimo iż wcześniej zastała nią objęta. Od 1986 r. Spółdzielnia nie budowała nowych mieszkań. Pod koniec lat osiemdziesiątych powódka została poinformowana przez Bank w C., że może założyć książeczkę mieszkaniową, na którą Spółdzielnia przeleje pieniądze wniesione przez nią na poczet wkładu mieszkaniowego. Powódka jednak nie założyła książeczki mieszkaniowej. Pismem z dnia 28 kwietnia 1998 r. Spółdzielnia powiadomiła powódkę o zamiarze budowy nowych mieszkań, lecz powódka nie zainteresowała się tą propozycją i w dniu 7 maja 1998 r. „zrezygnowała z członkostwa w Spółdzielni”.

Zdaniem Sądu Wojewódzkiego, powództwo nie mogło zostać uwzględnione, gdyż z dokonanych ustaleń nie wynika, aby w sprawie zostały spełnione przesłanki zastosowania art. 358¹ § 3 k.c. Roszczenie członka w stosunku do spółdzielni przed przydzieleniem mu mieszkania ma charakter niepieniężny, jest skierowane na przydzielenie członkowi mieszkania. Zobowiązanie pieniężne Spółdzielni wobec powódki do zwrotu wkładu powstało dopiero w dniu ustania członkostwa powódki w Spółdzielni. Między tym dniem a datą rozprawy przed Sądem Wojewódzkim nie wystąpiła jednak istotna zmiana siły nabywczej pieniądza. Sąd Wojewódzki podkreślił ponadto, że do 1988 r. ograniczona była swoboda dysponowania środkami przeznaczonymi na wkład, pochodzącymi z pożyczki z zakładowego funduszu mieszkaniowego.

Powódka wniosła apelację od wyroku Sądu Wojewódzkiego. Na rozprawie apelacyjnej jej pełnomocnik oświadczył, że „podstawą powództwa powinny być także przepisy o nienależytym wykonaniu zobowiązania (roszczenie odszkodowawcze)”. Sąd Apelacyjny, oddalając apelację, podzielił ustalenia i oceny Sądu Wojewódzkiego. Odwołał się przy tym do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 1997 r., III CZP 52/97 (nie publ.), zgodnie z którym roszczenie

byłego członka spółdzielni o zwrot sumy pieniężnej z tytułu wniesionego wkładu mieszkaniowego (budowlanego) powstaje dopiero z chwilą ustania członkostwa i dopiero od tej chwili dopuszczalna jest waloryzacja tej sumy. Ponadto zaznaczył, że odwołanie się przez pełnomocnika powódki na rozprawie do odpowiedzialności kontraktowej stanowiło zgłoszenie nowego roszczenia. Zgłoszenie zaś takiego roszczenia w postępowaniu apelacyjnym jest w myśl art. 383 k.p.c. niedopuszczalne.

W skardze kasacyjnej powódka podniosła, że wyrok Sądu Apelacyjnego zapadł z naruszeniem art. 471 k.c., art. 383 w związku z art. 187 § 1 i § 2 k.p.c. oraz art. 210 k.p.c. Istotą skargi kasacyjnej jest sprzeciw wobec wyrażonego przez Sąd Apelacyjny poglądu o zgłoszeniu przez powódkę na rozprawie apelacyjnej nowego, niedopuszczalnego roszczenia. Zdaniem skarżącej, w toku całego postępowania dochodziła ona tego samego żądania – zapłaty kwoty 32 300 zł, uzasadnionej tymi samymi okolicznościami, tj. zawarciem przez strony w dniu 19 lipca 1984 r. umowy w sprawie określenia kolejności przydziału i niewywiązaniem się przez Spółdzielnię z tej umowy. Spółdzielnia wyeliminowała powódkę z listy warunkowej i nie przyjęła jej na listę podstawową, wreszcie zaprzestała budowy mieszkań. Wszystko to spowodowało, że powódka doznała szkody, za którą odpowiada Spółdzielnia. Szkodę tę powódka wyliczyła odwołując się nie tylko do wskaźnika inflacji, ale i do obecnej wysokości wkładu na mieszkanie lokatorskie, jak też stopy procentowej lokat bankowych. Odwołanie się przez pełnomocnika powódki na rozprawie apelacyjnej do art. 471 k.c. stanowiło tylko wyraźne sprecyzowanie wskazanej już podstawy prawnej żądania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 187 § 1 k.p.c., powód powinien w pozwie dokładnie określić żądanie oraz przytoczyć okoliczności faktyczne uzasadniające to żądanie. Okoliczności faktyczne przytoczone w pozwie przez powódkę wskazywały na to, że zgłoszone żądanie zapłaty opierała ona na dwóch podstawach. Po pierwsze, wywodziła je z roszczenia o zwrot wniesionego wkładu mieszkaniowego, przysługującego członkowi spółdzielni mieszkaniowej po wygaśnięciu stosunku członkostwa, domagając się zarazem waloryzacji tego wkładu stosownie do art. 358¹ § 3 k.c. Po drugie, żądanie pozwu wiązała z roszczeniem o naprawienie szkody, doznanej wskutek niewywiązania się Spółdzielni wobec niej z umowy, w sprawie określenia kolejności przydziału. O odwołaniu się przez powódkę także do

drugiej podstawy świadczy jednoznacznie powołanie w pozwie wspomnianej umowy z wskazaniem na jej niewykonanie i wyrządzenie przez to powódce szkody.

Dla ustalenia okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie pozwu może mieć znaczenie także powołanie przez powódkę przepisów prawa materialnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 1999 r., I CKN 252/98, OSNC 1999, nr 9, poz. 152). Nie można również wykluczyć uznania powołanych przez powódkę w postępowaniu apelacyjnym przepisów prawa materialnego za wyraz niedopuszczalnej w tym postępowaniu zmiany powództwa przez wystąpienie z nowym roszczeniem. Tak byłoby w razie powołania przez powódkę w postępowaniu apelacyjnym przepisów prawa materialnego, zakładających istnienie faktów uzasadniających inne roszczenie niż to, na które wskazują okoliczności faktyczne przytoczone przez powoda dla uzasadnienia żądania pozwu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 1998 r., III CKN 32/98, OSNC 1999, nr 5, poz. 96). Podniesienie przez powódkę na rozprawie apelacyjnej, że podstawę powództwa stanowią także przepisy o nienależym wykonaniu zobowiązania, z pewnością jednak nie może być uznane za zmianę powództwa, gdyż – jak wyjaśniono – na roszczenie o odpowiedzialności odszkodowawczej *ex contractu* wskazywały już okoliczności faktyczne przytoczone w pozwie. Twierdzenie skarżącej, że – inaczej niż przyjął Sąd Apelacyjny – nie zgłosiła ona na rozprawie apelacyjnej nowego, niedopuszczalnego według art. 383 k.p.c., roszczenia, musi być zatem uznane za trafne.

Mimo tego uchybienia, zaskarżony wyrok ostatecznie odpowiada prawu.

Dokonane w sprawie ustalenia nie uzasadniają roszczenia powódki ani o zwrot wkładu mieszkaniowego zwaloryzowanego stosownie do art. 358¹ § 3 k.p.c., ani roszczenia o odszkodowanie z tytułu niewywiązania się Spółdzielni wobec powódki z umowy określającej kolejność przydziału mieszkania.

Rezygnacja powódki z członkostwa w Spółdzielni, będąca w istocie wypowiedzeniem stosunku członkostwa (art. 22 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, jedn. tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 54, poz. 288 ze zm. – dalej "Pr.spółdz."), uczyniła aktualnym dochodzenie przez nią zwrotu wniesionego wkładu mieszkaniowego, przy czym wobec ogromnego spadku wartości pieniądza po wniesieniu wkładu praktyczne znaczenie mogło mieć tylko żądanie zwrotu wkładu zwaloryzowanego. Podstawą waloryzacji nie mógł być oczywiście obowiązujący wówczas art. 218 § 3 Pr.spółdz., ponieważ dotyczył on przypadku, w

którym nastąpiło wygaśnięcie lokatorskiego prawa do lokalu. Takiej podstawy nie dostarczał również powołany przez powódkę art. 358¹ § 3 k.c., z innej jednak przyczyny niż podana w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

Wynikający z art. 208 i 218 Pr.spółdz. (obecnie ich odpowiednikiem jest art. 4 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych, Dz.U. z 2001 r. Nr 4, poz. 27) obowiązek wniesienia wkładu mieszkaniowego przez członka ubiegającego się o lokatorskie prawo do lokalu miał charakter pochodny wobec stosunku członkostwa. Wykonanie tego obowiązku było nieodzowne, aby móc ubiegać się o przydział prawa do lokalu (art. 213 Pr.spółdz.). Z chwilą wniesienia wkładu członek nabywał w stosunku do spółdzielni wierzytelność pieniężną w wysokości równej kwocie uiszczanego wkładu. Wierzytelność tę mógł realizować przez żądanie wypłaty sumy wkładu nie tylko po ustaniu członkostwa, ale i wcześniej, w każdym czasie po wniesieniu wkładu (por. art. 20, 27 i 29 Pr.spółdz.); w tym wypadku członek pozbawiał się szans na przydział mieszkania oraz narażał się na wykreślenie z rejestru członków (art. 24 § 2 Pr.spółdz.). Z chwilą wniesienia wkładu mieszkaniowego (lub jego części) powstawało więc między członkiem a spółdzielnią niewątpliwie zobowiązanie pieniężne w rozumieniu art. 358¹ k.c. Możliwość uzyskania przez członka, który wniósł wkład, przydziału prawa do lokalu stanowiło odrębny element w złożonej strukturze więzi prawnej istniejącej między członkiem a spółdzielnią.

Mimo pieniężnego od początku, tj. od chwili wniesienia wkładu, charakteru zobowiązania Spółdzielni wobec powódki, a więc takiego, jaki ma na względzie art. 358¹ § 3 k.c., należny jej wkład nie mógł zostać zwaloryzowany przez sąd na podstawie art. 358¹ § 3 k.c. Przepis ten uzależnia dokonanie waloryzacji od oceny przeprowadzonej z punktu widzenia zasad współżycia społecznego. W czasie, którego dotyczy spór, istniała możliwość zakładania oszczędnościowych księżeczek mieszkaniowych objętych systemem premii gwarancyjnych (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 1993 r., III CZP 58/93, OSNC 1993, nr 12, poz. 208 oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 października 1990 r. w sprawie udzielania dotacji na wypłatę premii gwarancyjnej od wkładów oszczędnościowych na budownictwo mieszkaniowe, Dz.U. Nr 72, poz. 424, z dnia 22 czerwca 1993 r. w sprawie udzielania dotacji na wypłatę premii gwarancyjnej od wkładów oszczędnościowych na budownictwo mieszkaniowe, Dz.U. Nr 59, poz. 268 oraz z dnia 7 maja 1996 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania

premier gwarancyjnej, a także jej zwrotu oraz trybu rozliczeń z bankami z tytułu refundacji wypłaconych premii, Dz.U. Nr 57, poz. 259 ze zm.). Środki pieniężne zgromadzone na koncie spółdzielni przez osoby, które, jak powódka, zaciągnęły w celu pokrycia wkładu mieszkaniowego pożyczkę z zakładowego funduszu mieszkaniowego, mogły być przenoszone na wspomniane książeczki od 1988 r. Powódka z takiej możliwości, mimo że była jej znana, nie skorzystała, jeżeli zaś istniała możliwość skorzystania z ochrony przewidzianej przez przepisy o premiach gwarancyjnych dla właścicieli oszczędnościowych książeczek mieszkaniowych, to waloryzowanie przez sąd zwracanego wkładu kosztem członków pozwanej Spółdzielni nie byłoby zgodne z zasadami współżycia społecznego.

Przyjmuje się, że członkowi, który zawarł ze spółdzielnią przewidzianą w art. 205 Pr.spółdz. umowę określającą kolejność uzyskania przydziału, przysługiwało w razie nieprzydzielenia mu mieszkania w ustalonej kolejności roszczenie o zobowiązanie spółdzielni do wydania przydziału. Dochodzenie przez powódkę takiego roszczenia po wystąpieniu ze Spółdzielni nie było oczywiście już możliwe, ponieważ nie będąc członkiem nie mogła ona otrzymać przydziału.

Utrata statusu członka Spółdzielni nie wykluczała natomiast dochodzenia przez powódkę odszkodowania za niewykonanie lub nienależyte wykonanie wspomnianej umowy (art. 471 k.c.). Tutaj – rzecz jasna – nie wchodziła już w grę sądowa waloryzacja świadczenia, ponieważ świadczenia odszkodowawcze są ze swej istoty niepieniężne i tym samym pozostają poza zakresem hipotezy art. 358¹ § 3 k.c.

W okolicznościach sprawy, wobec tego, że Spółdzielnia nie przydzieliła powódce w ogóle mieszkania, aktualna była pierwsza z wskazanych ewentualności (odszkodowanie za niewykonanie zobowiązania), jakkolwiek użyte przez powódkę w apelacji sformułowania zdają się nawiązywać do drugiej ewentualności (odszkodowanie za nienależyte wykonanie zobowiązania). Wykazanie przez powódkę przysługiwania jej odszkodowania za niewykonanie przez Spółdzielnię umowy w sprawie określenia kolejności przydziału zakładało przede wszystkim stwierdzenie nabycia przez powódkę na podstawie tej umowy roszczenia wobec Spółdzielni o dokonanie na jej rzecz przydziału określonego mieszkania (już wybudowanego lub budowanego). Tymczasem dokonane w sprawie ustalenia nie dają podstaw do stwierdzenia uzyskania przez powódkę takiego roszczenia. Wysiłek powódki podejmowany w toku postępowania sądowego był

skoncentrowany głównie na wykazaniu uszczerbku związanego z utratą wartości wniesionego wkładu mieszkaniowego.

Mając powyższe na względzie, skargę kasacyjną powódki oddalono.